

2. Baza danykh OON z zovnishnotorhovelnykh operatsii krain svitu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://comtrade.un.org/>;

3. Vyshynska T.L., Heneralov O.V., Sevruck I.M. Suchasnyi stan zovnishnoi torhivli tovaramy v Ukraini [Elektronnyi resurs]/ Vyshynska T.L., Heneralov O.V., Sevruck I.M. – Rezhym dostupu: <http://journals.urau.ua/sciencere/article/view/39537>.

4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

5. Metodolohichni polozhennia statystyky zovnishnoi torhivli Ukrainy tovaramy vid 07.12.2006 roku [Elektronnyi resurs]/ – Rezhym dostupu: http://www.ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2006/588/metod.htm;

6. Pavlova K.P. Analiz zovnishnoi torhivli tovaramy Ukrainy z krainamy svitu [Elektronnyi resurs]/ Pavlova K.P. – Rezhym dostupu: <http://sjn.nuos.edu.ua/article/download/26022/23496>.

7. Ukraina i SOT [Elektronnyi resurs]/ – Rezhym dostupu: <http://wto.in.ua/index.php?get=42>

Дані про автора

Шемчук Марина Юрївна,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Данные об авторе

Шемчук Марина Юрьевна,

Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана

Data about the author

Maryna Shemchuk,

Kyiv National Economic University named after Vadim Hetman

УДК 005.584.1(07)

<http://doi.org/10.5281/zenodo.3829720>

ПАВЛЕНКО В.П.,

НОВИКОВ В.В.,

РУДЧЕНКО О.Ю.

Статистичний моніторинг стратегічно важливих підприємств в Україні

Предмет дослідження – особливості статистичного моніторингу стратегічно важливих підприємств для економіки та безпеки країни.

Метою написання **статті** є розгляд питань моніторингу стратегічно важливих для економіки та безпеки країни та визначення напрямів його вдосконалення для обґрунтування засобів державного регулювання.

Методологія проведення роботи – положення інституційної теорії, теорії управління, кейнсіанської концепції. На основі системного підходу з використанням методів аналізу та синтезу обґрунтована необхідність здійснення моніторингу стратегічно важливих для економіки та безпеки держави в економіці України.

Результати роботи – розглянуті питання визначення поняття та переліку стратегічно важливих підприємств в Україні та країнах світу, критерії їх ідентифікації; організації статистичного моніторингу функціонування зазначеного кола підприємств, наведено пропозиції щодо його відновлення в рамках моніторингу ефективності управління об'єктами державної власності з урахуванням актуалізації інформації, що отримується.

Висновки – важливою умовою забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку країни є чітке визначення поняття «стратегічно важливі підприємства» та актуалізація їх переліку; проведення статистичного моніторингу різних аспектів їх фінансово-господарської діяльності та запровадження стосовно них комплексу заходів державного регулювання, перш за все, стосовно підвищення конкурентоспроможності національної економіки за рахунок активізації інноваційно-інвестиційної діяльності, що можливо в рамках моніторингу ефективності управління об'єктами державної власності, що здійснюється Мінекономіки України.

Ключові слова: стратегічно важливі підприємства для економіки й безпеки країни, моніторинг.

Статистический мониторинг стратегически важных предприятий в Украине

Предмет исследования – особенности статистического мониторинга стратегически важных предприятий для экономики и безопасности страны.

Целью написания **статьи** является рассмотрение вопросов мониторинга стратегически важных предприятий для экономики и безопасности страны и определение направлений его совершенствования для обоснования средств государственного регулирования.

Методология проведения работы – положение институциональной теории, теории управления, кейнсианской концепции. На основе системного подхода с использованием методов анализа и синтеза обоснована необходимость осуществления мониторинга стратегически важных предприятий для экономики и безопасности государства.

Результаты работы – рассмотрены вопросы определения понятия и перечня стратегически важных предприятий в Украине и странах мира, критерии их идентификации; организации статистического мониторинга функционирования отмеченного круга предприятий, приведены предложения по его возобновлению в рамках мониторинга эффективности управления объектами государственной собственности с учетом актуализации необходимой информации.

Выводы – важным условием обеспечения динамического социально-экономического развития страны является четкое определение понятия «стратегически важные предприятия» и актуализация их перечня; проведение статистического мониторинга разных аспектов их финансово-хозяйственной деятельности и осуществления применительно к ним комплекса мер государственного регулирования, прежде всего, по повышению конкурентоспособности национальной экономики за счет активизации инновационно-инвестиционной деятельности, что возможно в рамках мониторинга эффективности управления объектами государственной собственности, осуществляемого Министерством экономики.

Ключевые слова: стратегически важные предприятия для экономики и безопасности страны, мониторинг.

PAVLENKO V.P.,
NOVIKOV V.V.,
RUDCHENKO A.Y.

Statistical monitoring of strategically important enterprises in Ukraine

The subject of the study is the features of statistical monitoring of strategically important enterprises for the country's economy and security.

The purpose of this article is to review the issues of monitoring of strategic importance for the economy and security of the country and to determine the directions of its improvement to justify the means of state regulation.

Methodology of conducting work – provisions of institutional theory, management theory, Keynesian concept. On the basis of a systematic approach, using the methods of analysis and synthesis, the necessity of monitoring the enterprises that are strategically important for the economy and security of the state in the economy of Ukraine is substantiated.

Results of work – issues of definition of concept and list of strategically important enterprises in Ukraine and countries of the world are considered as well as criteria of their identification; organization of statistical monitoring of the functioning of the specified range of enterprises, suggestions for its restoration within the framework of monitoring the efficiency of management of state property objects are given, taking into account the updated information received.

Conclusions – An important condition for ensuring the dynamic of socio-economic development of the country is a clear definition of the concept of «strategically important enterprises» and updating their list; conducting statistical monitoring of various aspects of their financial and economic activities and introducing a set of measures of state regulation, first of all, with regard to increasing the competitiveness of the national economy by enhancing innovation and investment activity, which is possible in the framework of monitoring the efficiency of management of state-owned objects, which is carried out by the Ministry of Economy of Ukraine.

Key words: strategically important enterprises for the economy and security of the country, monitoring.

Постановка проблеми. В умовах реформування національної економіки важливим є забезпечення сприятливих умов для ефективного функціонування кола стратегічно важливих підприємств для економіки й безпеки країни, що є своєрідної несучою конструкцією господарства та діяльність яких суттєво впливає на його загальні результати. Саме тому вкрай важливим є обґрунтування заходів щодо регуляторного впливу на зазначене коло підприємств, що можливо лише при налагодженні моніторингу їх функціонування. При цьому в якості об'єкта моніторингу мають виступати як суб'єкти господарювання державного сектору, а також приватного, оскільки це зачіпає питання економічної безпеки держави.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. В сучасній науковій літературі розглядаються переважно різні аспекти функціонування та реформування стратегічно важливих підприємств, перш за все, стосовно їх приватизації та корпоратизації, зокрема у працях А. Баланди [1], І. Манцурова [2], О. Пасхавера [3], О. Розенфельда [4], М. Чечетова [5] та ін. В той же час недостатньо уваги приділено визначенню їх переліку на основі певних критеріїв, а також застосування щодо них засобів державного впливу для проведення виваженої економічної політики держави, що можливо лише при налагодженні індивідуального моніторингу.

Метою даної роботи є розгляд питань моніторингу стратегічно важливих для економіки та безпеки держави та визначення напрямів його вдосконалення для обґрунтування засобів державного регулювання.

Виклад основного матеріалу. Насамперед слід зазначити, що поняття «стратегічно важливі підприємства для економіки та безпеки країни» (надалі – стратегічно важливі підприємства) було застосовано в інституційному середовищі України на початку трансформаційних процесів (поряд з іншими специфічними підприємствами з осо-

бливим статусом – підприємства-монополісти, містоутворюючі підприємства, науково-дослідні (науково-технічні) установи, підприємства, які знаходяться в процедурі банкрутства, потенційно екологічно небезпечні підприємства тощо) при врегулюванні приватизаційних процесів, зокрема, такі підприємства державного сектору економіки були включені до так званої групи «Г» (для цієї групи підприємств передбачалися певні особливості приватизації, застосування виваженого індивідуального підходу), а також при формуванні переліку підприємств, що не підлягають приватизації виходячи з їх особливого статусу. В сучасних умовах розвитку економіки України, що характеризуються посиленням уваги до забезпечення обороноздатності країни у зв'язку із агресією сусідньої держави на сході України, тимчасовою анексією АР Крим, змінюються акценти у визначенні самого кола підприємств, що розглядаються. Так, в Указі Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року «Про нову редакцію Воєнної доктрини України» зазначене коло суб'єктів господарювання визначається як стратегічно важливі підприємства для оборони, безпеки і економіки держави [6].

Якщо розглядати світовий досвід, то досліджуючи питання дотримання національних (державних) інтересів в деяких країнах практикують визначення переліку значущих для економіки об'єктів, хоча більш розповсюдженим є визначення стратегічних галузей, перелік яких, як правило, достатньо типовий (енергетика, транспорт, машинобудування, видобуток і переробка паливно-енергетичних корисних копалин тощо). Зокрема, у Франції до його складу включено компанії 10 «стратегічних» галузей, в тому числі оборонної, воєнних технологій, біотехнології, інформаційної безпеки, грального бізнесу (казино) тощо. Так, стратегічні об'єкти державного сектору національної економіки віднесено до так званого I рангу підпри-

емств (основним критерієм віднесення до нього – вплив на стан в певній сфері чи ринку, у зв'язку з чим держава має контрольний пакет акцій та право призначати своїх представників до складу вищих органів управління), а їх дочірні підприємства і компанії – до II рангу, що передбачає менш прискіпливий контроль з боку держави. При цьому у Франції існує конституційно та законодавчо закріплена можливість здійснювати урядовий (економічний та фінансовий) контроль за діяльністю стратегічних для держави підприємницьких структур. Це право не пов'язане з одержанням бюджетних коштів, сплатою податків чи наявністю контрольного пакету акцій. Таким чином, в цій країні зазначені підприємства є об'єктами особливої прискіпливої уваги та контролю.

В Іспанії затверджений перелік галузей, а також державних і приватизованих компаній, які можуть бути віднесені до категорії стратегічних (підприємств, що перебувають на «особливому режимі»), які діють, наприклад, у таких галузях, як воєнна промисловість, виробництво електроенергії, нафтопереробка й телекомунікації, авіаційний транспорт, видобуток деяких корисних копалин, радіо, телебачення, ігорний бізнес. На них поширюється встановлені державою обмеження на участь іноземного капіталу. По-перше, залучення в них капіталів із країн, що не є членами Євросоюзу, допускається тільки по спеціальному рішення Раді Міністрів. Ще більш тверді вимоги – до військових виробництв, телекомунікацій, радіо й телебачення – тут на обговорення уряду виносяться залучення капіталу з будь-якої країни. По-друге, існують обмеження й по участь на паях капіталу із країн – не членів Євросоюзу. Так, на будь-яких підприємствах «особливого режиму» розмір капіталу, що належить якомусь одному іноземному інвесторові, не може перевищувати 5%. І в кожному разі, вкладений капітал не надає право іноземцеві брати участь у керуванні стратегічними підприємствами. Це ж правило поширюється на закордонні компанії, що діють на території будь-якої держави Європейського союзу, але приналежним громадянам «третьох» країн.

У США не існує загальноприйнятого поняття «стратегічні галузі», однак фактично стратегічними є ключова інфраструктура (наприклад, атомні електростанції, водні ресурси, деякі види транспорту й так далі), а також сфера будь-якого бізнесу, яку можна віднести до більш специфіч-

ної категорії «національна безпека», а кожна конкретна ситуація розглядається окремо. Крім того, прикладом державного ставлення до стратегічно важливих підприємств (Chrysler Holding LLC, General Motors) є запобігання їх банкрутства у тих випадках, коли це може привести до суттєвих негативних наслідків для національної економіки.

Достатньо широко використовуються поняття стратегічно важливих підприємств у пострадянських країнах, що пояснюється аналогічними з Україною процесами ринкових перетворень. Так, у Республіці Казахстан до стратегічно важливих відносяться 42 найбільш крупних підприємств, а до галузей економіки, що має стратегічне значення – видобуток і переробка паливно-енергетичних корисних копалин (вугілля, нафти, газу, урану й металевих руд); машинобудування; хімічна промисловість; транспорт і зв'язок; виробництво й розподіл електроенергії; а також галузі, що роблять продукцію військово-промислового призначення. У Киргизькій Республіці до стратегічних об'єктів крім майна військової й промислової сфер, транспортної, енергетичної інфраструктури, гідро- і теплоелектростанцій, надр, лісовий фонду, і інших об'єктів, відносяться також пакети акцій (частки, паї) юридичних осіб, у власності яких перебувають стратегічні об'єкти.

Не дивлячись на те, що поняття «стратегічно важливе підприємство» належить до числа термінів, які давно й широко вживаються в економіці, його змістовна сутність дотепер безпосередньо не розкрито, а у законодавстві як розвинутих країн, так і тих, що розвиваються, відсутнє чітке і конкретне визначення статусу цих підприємств. Так, якщо в одних дослідженнях вони ідентифікуються як підприємства, від ступеню розвитку і цін на продукцію яких багато в чому залежать загальні умови існування і розвитку тієї чи іншої економічної системи, її безпека, в інших – вони асоціюються з природними монополіями і підприємствами, функціонуючими в базових галузях, то в третіх до них відносять підприємства, які забезпечують майбутнє держави.

В Україні офіційно не визначено поняття «стратегічно важливі підприємства», а має місце лише ситуаційне визначення переліку таких підприємств. На думку фахівців Фонду держмайна України, підприємства, які мають стратегічно важливе значення, представляють собою суб'єкти господарювання, результати діяльності яких за-

безпечують економічну незалежність, розвиток та безпеку держави, тобто наводиться загальне визначення на основі самого статусу підприємств.

На думку колишнього Голови Фонду держмайна О.Бондаря, стратегічно важливими є «сукупність підприємств, діяльність яких направлено на забезпечення сировинними, енергетичними та іншими виробничими і споживчими ресурсами, а також підприємств експортної орієнтації, які опосередковано (через обмін товарів і послуг) доповнюють дефіцит у стратегічних ресурсах» [7, с.4].

З юридичної точки зору Р. Прокоп'єв спробував формально визначити стратегічне важливе підприємство, зокрема як суб'єкт господарювання державного сектору економіки, якому належать або за яким закріплені об'єкти державної власності, у тому числі корпоративні права держави у статутних капіталах господарських товариств та який відповідає хоча б одному з критеріїв, визначених законодавством України щодо вказаних правовідносин, і/або у встановленому порядку внесений до переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави [8, с.267].

На наш погляд, характерною особливістю стратегічно важливих підприємств є їх якісні відмінності від основної маси суб'єктів господарювання, що проявляються у наявності так званого стратегічного ефекту. Його пропонується визнати як здатність даного кола підприємств незалежно від форми власності ефективно функціонувати завдяки специфічним науково-технічним, виробничим, природним, фінансовим чи іншим властивостям (потенціалу), забезпечувати домінуючий довготривалий вплив на ситуацію в певній галузі (сфері, регіоні, ринку) та сприяти реалізації національних інтересів та вимог національної безпеки. Крім того, доцільним є акцентування уваги на довгострокових властивостях стратегічного ефекту, його безпосередньому впливу на стан національної економіки чи воєнної безпеки, а також як економічному, так і позаекономічному ситуаційному прояву, що є відмінністю цього поняття порівняно з поняттям «синергетичний ефект», котрий застосовується у сфері стратегічного маркетингу, виникає як ефект системи та означає, що сумарний ефект від оптимізації усього процесу в цілому значно перевищує прибуток від оптимізації окремих функцій, видів робіт або операцій.

Природно, що дані характерні властивості стратегічно важливих підприємств можуть мати певний строк дії в залежності від різноманітних чинників (зокрема, розвиток ринків, науко-технічних змін, реформування самих підприємств чи їх конкурентів тощо), у зв'язку з чим даний статус може бути втрачений, що зумовлює необхідність актуалізації їх переліку. Слід також підкреслити, що стратегічно важливими підприємствами можуть бути як державної, так і недержавних форм власності, які також слід залучати до моніторингу, тим більше, що останні в постприватизаційному періоді можуть не пристосовуватися до функціонування в ринковому середовищі та збанкрутіти, що не відповідає інтересам національної безпеки та негативно впливає на розвиток економіки країни.

Отже, стратегічно важливими для оборони, безпеки і економіки держави слід визнати такі підприємства різних форм власності, які сприяють реалізації національних інтересів та вимог національної безпеки у воєнній, соціальній, економічній, науково-технологічній, екологічній чи інших сферах завдяки наявності стратегічного ефекту як здатності забезпечувати домінуючий довготривалий вплив на ситуацію в певній галузі (сфері, регіоні, ринку).

В Україні вперше критерії щодо кола стратегічно важливих підприємств були визначені у 2003 році та уточнені у 2010 році згідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 999 [9]. Відповідно до переліку стратегічно важливих підприємств включені насамперед підприємства в таких сферах, як оборона, паливно-енергетичний комплекс, транспорт та зв'язок, АПК, провідні галузі промисловості, фінансово-бюджетна сфера тощо. При цьому підприємство вважається таким, що відповідає критеріям віднесення об'єктів державної власності до стратегічно важливих підприємств, якщо зазначені умови є основним видом його діяльності і частка його продукції на ринку відповідних товарів в Україні становить не менш як 20 відсотків. Крім того, стратегічними визначаються підприємства, які становлять науковий і науково-технічний потенціал держави та є виконавцями загальнодержавних цільових науково-технічних програм і державних замовлень; підприємства-суб'єкти природних монополій, які провадять діяльність на загальнодержавному ринку товарів; підприємства, частка продукції яких на загальнодержавному ринку товарів, що має важливе соці-

ально-економічне значення, перевищує 35 відсотків або ті, які разом з одним або двома іншими підприємствами мають на такому ринку сукупну частку, що перевищує 50 відсотків, або не більше ніж з чотирма іншими підприємствами мають на такому ринку сукупну частку, що перевищує 70 відсотків; підприємства, середньооблікова кількість штатних працівників яких перевищує 5 тис. осіб; підприємства, які належать до категорії великих платників податків [9].

На наш погляд, критерії віднесення підприємств до стратегічно важливих повинні мати не тільки галузеві та кількісні, скільки якісні характеристики, що відображають наявність стратегічного ефекту, котрий може бути визначений експертним шляхом. Крім того, з позицій забезпечення конкурентоспроможності національної економіки важливим є те, щоб до зазначеного кола підприємств увійшли ті, котрі мають інноваційний потенціал розвитку, достатній для формування на їх основі відповідних кластерів, та саме їх розвиток при створенні з боку держави сприятливих для цього умов дозволить забезпечити підвищення конкурентоспроможності національного виробництва.

Якщо розглядати динаміку кількості стратегічно важливих підприємств, то вона скоротилася з 1085 одиниць станом на 21.08.1997 року до 431 – на 26.03.2008 року, а на даний час налічує (без урахування тих, що змінити державну форму власності лише близько) 300. Це зумовлене як об'єктивними чинниками (змінюю методології визначення, зокрема, в останній перелік включені лише підприємства державного сектору, тобто без приватизованих, втратою підприємствами відповідних якостей при актуалізації переліку стратегічно важливих підприємств), так і суб'єктивними. Зокрема, спочатку директори виявляли бажання щодо включення своїх підприємств до цього переліку зі сподіванням на певні пільги та преференції, а коли виявилось, що набуття статусу стратегічно важливих підприємств призводить лише до посилення вимог при здійсненні приватизації, спостерігалася протилежна тенденція – бажання позбутися цього статусу.

Важливою умовою проведення виваженої економічної політики держави є здійснення моніторингу фінансово-господарської діяльності стратегічно важливих підприємств із залученням провідних органів державного управління (зокрема, Міністерство економічного розвитку,

торгівлі та сільського господарства, Міністерство фінансів, ФДМУ, Держстат, Антимонопольний комітет тощо), що дозволить не тільки визначити тенденції їх функціонування та розвитку, але й буде сприяти здійсненню стосовно них заходів державного регулювання. На жаль, у офіційній статистиці наводяться лише окремі фрагментарні дані щодо функціонування стратегічно важливих підприємств, що не дозволяють комплексно проаналізувати сучасний стан справ, а також визначити їх вплив на загальні результати розвитку національної економіки.

Варто відзначити, що відповідно до п.4 Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення приватизації майна в Україні» (від 29.12.99 № 1626/99) [10] в рамках діяльності Міжвідомчої комісії з аналізу діяльності підприємств під загальними організаційним та методичним керівництвом Міністерством економіки на основі Методичних рекомендацій щодо відслідковування динаміки основних економічних показників роботи стратегічно важливих підприємств і підприємств-монополістів (на основі індивідуального моніторингу підприємств) [11] протягом 1999–2003 рр. проводився моніторинг фінансово-господарського стану приватизованих підприємств, які мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави чи займають монопольне становище на загальнодержавному ринку відповідних товарів (робіт, послуг). Зокрема, здійснювався аналіз фінансово-господарського стану підприємств, їх окремих груп за галузями, формами власності і організаційно-правовими формами господарювання, регіонами та в цілому по Україні за такими напрямками, як: виробнича діяльність (в тому числі: виробництво і реалізація продукції; експорт; рівень грошових розрахунків та бартерних операцій; структура витрат на виробництво); фінансова діяльність(наявність, структура і динаміка активів та пасивів; платоспроможність підприємств; фінансовий стан; заборгованість; ділова активність; результативність діяльності; стан та повнота сплати податків підприємствами); відтворення основних фондів та інвестиційна діяльність(наявність, структура, стан, оновлення і використання основних фондів; інвестиційна діяльність); трудові і соціальні аспекти діяльності(наявність, структура і використання трудового потенціалу; оплата праці; заборгованість із виплати заробіт-

ної плати); реформування підприємств (процеси приватизації; показники діяльності в залежності від глибини приватизації) [11].

Після 2003 року зі скасуванням діяльності зазначеної комісії моніторинг стратегічно важливих підприємств не проводився, хоча була налагоджена співпраця між органами державного управління, а його результати за попередні роки використовувалися Кабінетом Міністрів України.

На наш погляд, враховуючи значущість стратегічно важливих підприємств, їх відстеження доцільно відновити в рамках проведення моніторингу ефективності управління об'єктами державної власності (хоча з позицій формування раціонального розміру державного сектору доцільним є відстеження фінансово-господарської діяльності приватизованих підприємств зазначеного кола, які, в разі загрози їхнього банкрутства, можуть бути розглянуті на предмет націоналізації).

Висновки

Таким чином, важливою умовою забезпечення динамічного соціально-економічного розвитку країни є чітке визначення поняття «стратегічно важливі підприємства» та актуалізація їх переліку; проведення статистичного моніторингу різних аспектів їх фінансово-господарської діяльності та запровадження стосовно них комплексу заходів державного регулювання, перш за все, стосовно підвищення конкурентоспроможності національної економіки за рахунок активізації інноваційно-інвестиційної діяльності.

Це можливо в рамках моніторингу ефективності управління об'єктами державної власності, що здійснюється Мінекономіки України. При цьому доцільно додатково передбачити отримання від суб'єктів управління щодо стратегічно важливих підприємств такої інформації:

- характеристики рівня корпоративного управління (виконання рекомендацій ОЕСР щодо реалізації державою як активним власником права власності; наявність стратегічних планів розвитку; розмір та обґрунтованість виплат менеджменту);
- стан справ з нарахуванням дивідендів на пакет акцій (частки), що належать державі в статутному капіталі господарських товариств, та їх перерахування до Державного бюджету. Зокрема, доцільними є посилення уваги до здійснення контролю за реалізацією дивідендної політики стратегічно важливих підприємств з фактичного

моменту отримання господарським товариством чистого прибутку за підсумками звітного року, для чого необхідно зобов'язати податкові органи при отриманні фінансової звітності за відповідний рік від господарських організацій, в статутному капіталі яких є державна частка, повідомляти відповідні органи управління, а також Мінекономіки (безпосередньо або через органи управління) про фактичну наявність чистого прибутку.

При оцінці ефективності функціонування суб'єктів управління доцільно доповнити чинні критеріїв також наступними положеннями:

- позитивна оцінка ефективності функціонування (беззбитковість) кола стратегічно важливих підприємств, що знаходяться в підпорядкуванні суб'єктів управління;
- наявність стратегічних планів розвитку суб'єктів господарювання;
- виконання заходів щодо поліпшення корпоративного управління та перерахунку дивідендів на пакет акцій (частки), що належать державі в статутному капіталі господарських товариств, до Державного бюджету;
- відсутність зловживань з боку підприємств-монополістів щодо цінової та тарифної політики.

Список використаних джерел

1. Баланда А. Л., Павленко В. П., Рудченко О. Ю. Інституційне забезпечення державного регулювання стратегічно важливих підприємств для економіки та безпеки держави. Формування ринкових відносин в Україні. 2016. Вип. 5 (180). С. 18–22.
2. Манцуров І. Г., Новиков В. В., Рудченко О. Ю. Феменен стратегічно важливих підприємств в Україні. Україна : аспекти праці. 2017. № 3. С. 44–51.
3. Пасхавер О. Й., Верховодова Л. Т., Кошик О. М. Державний сектор і функції держави у період кризи. К.: Міленіум, 2009. 129 с.
4. Розенфельд О. І., Рудченко О. Ю. Регулювання приватизації стратегічно важливих підприємств в промисловості України. Формування ринкових відносин в Україні. 2010. №3. С. 144–146.
5. Чечетов М. В. Приватизація : теорія, методологія, практика. Київ : ІВЦ ДКСУ, 2005. 645 с.
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України. Про нову редакцію Воєнної доктрини України : Указ Президента України від 2.09.2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>
7. Бондар О. М. Організаційно-економічний механізм приватизації стратегічних підприємств (на мате-

СТАТИСТИКА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

ріалах промислових підприємств України). Автореферат. К.: КНЕУ. 2001, 18с.

8. Прокоп'єв Р. Підприємства, які мають стратегічне значення для економіки і безпеки: проблеми правового регулювання. URL: [D:/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/vapny_2013_1_28%20\(4\).pdf](D:/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/vapny_2013_1_28%20(4).pdf)

9. Про визначення критеріїв віднесення об'єктів державної власності до таких, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави: Постанова Кабінету Міністрів України від 3.11.2010. №999. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/999-2010%D0%BF/print147972066074_1969

10. Про невідкладні заходи щодо прискорення приватизації майна в Україні: Указу Президента України від 29.12.99 № 1626/99. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1626/99>

11. Методичні рекомендації щодо відслідковування динаміки основних економічних показників роботи стратегічно важливих підприємств і підприємств-монополістів (на основі індивідуального моніторингу підприємств). URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukUA&tag= MetodichniRekomendatsii&page Number=3>

References

1. Balanda A. L., Pavlenko V. P., Rudchenko O. Yu. Instytutsiine zabezpechennia derzhavnoho rehuliuвання stratehichno vazhlyvykh pidpriemstv dlia ekonomiky ta bezpeky derzhavy. Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini. 2016. Vyp. 5 (180). S. 18–22.

2. Mantsurov I. H., Novykov V. V., Rudchenko O. Yu. Fenomen stratehichno vazhlyvykh pidpriemstv v Ukraini. Ukraina : aspekty pratsi. 2017. № 3. S. 44–51.

3. Paskhaver O. Y., Verkhovodova L. T., Koshyk O. M. Derzhavnyi sektor i funktzii derzhavy u period kryzy. K.: Milenium, 2009. 129 s.

4. Rozenfeld O. I., Rudchenko O. Yu. Rehuliuвання pryvatyzatsii stratehichno vazhlyvykh pidpriemstv v promyslovosti Ukrainy. Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini. 2010. №3. S. 144–146.

5. Chechetov M. V. Pryvatyzatsiia : teoriia, metodolohiia, praktyka. Kyiv : IVTs DKSU, 2005. 645 s.

6. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy. Pro novu redaktsiiu Voiennoi doktryny Ukrainy : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 2.09.2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>

7. Bondar O. M. Orhanizatsiino-ekonomichniy mekhanizm pryvatyzatsii stratehichnykh pidpriemstv

(na materialakh promyslovykh pidpriemstv Ukrainy). Avtoreferat. K.: KNEU. 2001, 18s.

8. Prokop'iev R. Pidpriemstva, yaki maiut stratehichne znachennia dlia ekonomiky i bezpeky: problemy pravovoho rehuliuвання. URL: [D:/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/vapny_2013_1_28%20\(4\).pdf](D:/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/vapny_2013_1_28%20(4).pdf)

9. Pro vyznachennia kryteriiv vidnesennia ob'ektiv derzhavnoi vlasnosti do takykh, shcho maiut stratehichne znachennia dlia ekonomiky i bezpeky derzhavy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 3.11.2010. №999. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/999-2010%D0%BF/print147972066074_1969

10. Pro nevidkladni zakhody shchodo pryskorennia pryvatyzatsii maina v Ukraini: Ukazu Prezydenta Ukrainy vid 29.12.99 № 1626/99. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1626/99>

11. Metodichni rekomendatsii shchodo vidslidkovuvannia dynamiky osnovnykh ekonomichnykh pokaznykiv roboty stratehichno vazhlyvykh pidpriemstv i pidpriemstv-monopolistiv (na osnovi indyvidualnoho monitorynhu pidpriemstv). URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukUA&tag= MetodichniRekomendatsii&page Number=3>

Дані про авторів

Павленко Володимир Петрович,

д.е.н., Керівник Секретаріату Ради НБУ, професор кафедри регіоналістики КНЕУ

e-mail: pavlenko10@ukr.net

Новіков Василь Вікторович,

кандидат економічних наук

e-mail: novikov.vasiliy@gmail.com

Рудченко Олександр Юрійович.,

д.е.н, професор, професор кафедри статистики КНЕУ;

e-mail: rudchenkoa1@ukr.net

Данные об авторах

Павленко Владимир Петрович,

д.э.н., Руководитель Секретариата Рады НБУ, профессор кафедры регионалистики КНЭУ

e-mail: pavlenko10@ukr.net

Новиков Василий Викторович,

кандидат экономических наук

e-mail: novikov.vasiliy@gmail.com

Рудченко Александр Юрьевич,

д.э.н, профессор, профессор кафедры статистики КНЭУ

e-mail: rudchenkoa1@ukr.net

Data about the authors**Vladimir Pavlenko,**

doctor of economic sciences, Head of the Secretariat of the NBU Council, professor, SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman», Kyiv

e-mail: pavlenko10@ukr.net

Vasilij Novikov,

PhD (Economics)

e-mail: novikov.vasily@gmail.com

Aleksandr Rudchenko,

doctor of economic sciences, professor, SHEE «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman», Kyiv

e-mail: rudchenkoa1@ukr.net

УДК: 338.48

<http://doi.org/10.5281/zenodo.3829722>

МАЗУР М.В.,
СІПЕНКО К.В.

Статистичний аналіз галузі туризму в Україні: регіональні аспекти

Розвиток туристичної галузі є одним з основних інструментів світових інтеграційних процесів, регіонального розвитку та стимулювання нових видів економічної діяльності. У той же час розвиток туризму неможливий без міжрегіональної конкуренції, оскільки кожен регіон країни намагається реалізувати свій туристичний потенціал.

Мета статті – проаналізувати сучасний стан та подальший розвиток туристичної індустрії в країні на регіональному рівні, а також оцінити економічну ефективність туризму за регіонами України.

Згідно з дослідженням, можна зробити висновок, що протягом аналізованого періоду (2017–2018 рр.) динаміка виїзних та в'їзних туристичних потоків мала протилежні тенденції. На основі даних про виїзний туристичний потік було визначено лідера – місто Київ, мешканці якого проводили найбільше ночей за кордоном (у середньому 5,4 ночі на одного жителя на рік з метою відпочинку у 2018 році).

Кількість підприємств, що займаються туризмом в Україні, постійно збільшується. У 2018 році видано 2737 ліцензій на туристичну діяльність, що майже на 3% більше, ніж у попередньому році. Вподобання українських туристів щодо відвідуваних країн залишалися досить постійними. Лідерами були Єгипет (41%) та Туреччина (31%) у 2018 році.

В ході дослідження був зроблений аналіз економічної ефективності туризму за регіонами на основі чотирьох груп статистичних показників. Встановлено, що для регіонів України характерна значна диспропорція за інтегральним показником туристичної ефективності. Було запропоновано використання даних сателітних рахунків туризму для вдосконалення системи показників туризму.

Теоретичні та методологічні результати даного дослідження довели необхідність нових підходів для адекватної оцінки туристичного потенціалу на регіональному рівні та можуть бути використані при реалізації державних програм регіонального розвитку в Україні.

Ключові слова: туристична сфера, регіони, туристичні потоки, статистичні показники, система показників, туристичний сателітний рахунок, інтегральний показник.

МАЗУР М.В.,
СІПЕНКО К.В.

Статистический анализ отрасли туризма в Украине: региональные аспекты

Развитие туристической отрасли является одним из основных инструментов мировых интеграционных процессов, регионального развития и стимулирования новых видов экономической деятельности.

В то же время развитие туризма невозможно без межрегиональной конкуренции, поскольку каждый регион страны пытается реализовать свой туристический потенциал.